

СЕКЦІЯ № 2. ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-17>

ШВИДКОЗМІНЮВАНИЙ СВІТ: АДАПТАТИВНІ РЕСУРСИ ЛЮДИНИ

Аргерискул Р. Ю.

студентка II курсу педагогічного факультету

Науковий керівник: Романюк О. В.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії,

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Невпинний технологічний прогрес, глобалізація, екологічні й економічні кризи, політичні потрясіння – всі ці процеси створюють динамічне середовище, яке спонукає людину вдосконалювати власні методи адаптації, шукати нові ресурси, які допоможуть гармонійному пристосуванню до змін. Зміни можуть бути як висхідними (приводити до покращення становища людини), так і нисхідними. Не залежно від кількості, активності, багатогранності та якості перетворень, вони можуть викликати в людини стрес, тривогу, почуття нестабільності та невпевненості в майбутньому. Перелічені стани, своєю чергою, можуть призводити до дисбалансу нейромедіаторів, що питома впливатиме не лише на переоцінку життєвих позицій, а й на якість життя людини в цілому. Саме тому швидкозмінюваний світ потребує переосмислення цінностей, філософських концепцій і підходів до розуміння взаємодії людина – світ. Наявні уявлення про світ, людину, її життєві орієнтири можуть бути недостатніми для навігації в нових реаліях. На наш погляд, у такому швидкоплинному світі актуальним є оволодіння ефективними адаптативними методами / інструментами (навичками, знаннями, вміннями, підходами), які допоможуть людям успішно пристосовуватись до будь-яких змін, зберігаючи здоров'я та здійснюючи продуктивну діяльність.

Аналіз попередніх досліджень. Серед вчених, які приділяють увагу дослідженню швидкозмінюваності світу та адаптації людини до змін, є філософи, соціологи, психологи, лікарі, фізіологи, історики,

культурологи, політологи, економісти, екологи тощо. Кожен відкриває певну грань у цьому складному питанні і їх внесок є важливим для розуміння загальної картини. Наш пошуковий інтерес спрямовувався до таки доробків вітчизняних вчених: Герасимова О., Крисько Ж., Подоляну М., Чачкова А. (вивчали адаптацію до змін в економічному середовищі), Грицуляк Г., Калин Т., Миндюк В., Москальчук Н., Овсянецька Д., Рибарук Р. (наслідки кліматичних змін), Данильчук Л., Стратан Т., (адаптація особистості в соціальному середовищі), Савченко Л., Дурас І., Сердюк К., (адаптацію організму людини до дистанційного навчання, зокрема відхилення у здоров'ї), Сочинський А. (зміну особистісних цінностей), Андросович К., Блажківський М., Козубовська І., Шикітка Г. (підходи до розуміння терміну «адаптація») та інші. Їх дослідження демонструють стурбованість вчених, представників різних галузей знання, темою змін та адаптації до них.

Також ми звертали увагу на дослідження зарубіжних вчених, а саме: Лазаруса й Фолкмана (Lazarus & Folkman), які вивчали вплив швидких змін на психічне здоров'я людини, механізми копіngu і розвитку стійкості; Гоулман (Goleman), який вивчав управління стресом в процесі адаптації до змін; Мішель, Бандура (Mischel & Bandura) досліджували механізми адаптації до нових обставин та зміну поведінкових моделей; Кастельс і Гідденс (Castells & Giddens) вплив глобалізації на соціальні структури та життя людей; Теркл і Ширкі (Turkle & Shirky) досліджували вплив нових технологій на соціальні відносини, спілкування, працю, освіту; Гірц і Хофстеде (Geertz & Hofstede) досліджували процеси адаптації різних культур до змін; Сартр і Камю (Sartre & Camus) вивчали пошук сенсу життя і вільної волі в умовах невизначеності і швидких змін; Люотар і Бодрійяр (Lyotard & Baudrillard) переосмислювали фундаментальні принципи знання і істини в епоху швидких змін та інші.

Метою даного дослідження є виокремлення та аналіз деяких адаптативних ресурсів людини в умовах швидкозмінюваного світу.

Сучасний світ характеризується темпоральністю у всіх сферах життя. Цілком зрозуміло, що цей динамізм породжує нові виклики і створює потребу в аналізі як самого швидкозмінюваного світу, так і адаптації людини до змін. У даному дослідженні під виразом «швидкозмінюваний світ» ми будемо розуміти широкий контекст реальності, де технологічний прогрес, глобалізація, кризи й потрясіння призводять до постійних висхідних і нисхідних змін. Натомість поняття «адаптативні ресурси» ми визначили як внутрішні і зовнішні механізми / інструменти успішного / ефективного функціонування в новому динамічному середовищі за умови збереження здоров'я як такого.

Так, наприклад, Едвард Тол зауважував, що зміни «перетворюють наш світ на очі всіх» [1]. Дослідник виокремив нову грань, нову особливість швидкозмінюваного світу, а саме: сьогодні увесь світ одночасно може спостерігати, зокрема й в режимі нон-стоп, не лише за глобальними змінами, які так чи інакше мають вплив на життя кожної людини, а й за змінами, наприклад, в житті відомих людей (селебретів, політиків, професійних еліт тощо), які в принципі можуть мати лише опосередкований вплив на конкретну особистість спостерігача. З урахуванням того, що сьогодні стати відомим може будь-хто і навіть неочікувано для себе самого, то виходить, що світ дійсно перетворюється на «очі всіх». Багато вчених виокремлюють нову особливість швидкозмінюваного світу – «новий вид стресу». Мова про те, що постійні нові виклики тримають людину у невизначеності й непередбачуваності. Наразі, ми можемо рефлексувати щодо історично сформованої психологічної гнучкості українців до постійних змін, що зумовлено й територіальним розташуванням України, й нацією з понад 130 етносів, й плюральністю у питаннях релігії, культури, політики тощо. На наш погляд, можливо саме кількість трагічних сторінок в історії територій, що нині належать Україні і сприяли тій психологічній гнучкості, яка сьогодні дозволяє українцям швидко пристосовуватись до нових реалій активного воєнного стану. Натомість громадянам Сирії в подібній ситуації такого не вдається.

Деніел Гоулман, аналізуючи важливість емоційного інтелекту як ключового ресурсу для успішної адаптації до змін, зауважує, що він «допомагає нам зберігати спокій, керувати емоціями і будувати зв'язки в динамічному середовищі» [2, с. 234]. Тобто швидкозмінюваний світ потребує нового формату зв'язків. Сьогодні ми знаходимо підтвердження формування нових специфічних зв'язків, які утворюються завдяки новим технологіям і гаджетам: кілька кліків і ком'юніті однодумців зібрано, кілька кліків і збір на добру справу закритий, кілька кліків і світове співтовариство впливає на законодавство Казахстану в питаннях гендерної рівності. Зв'язки в динамічному світі, про які у 1995 році говорив Гоулман Д. насправді унікальні адже є самим масштабним адаптативним ресурсом.

Відомий американський демограф Джоел Коен розмірковуючи про людство в русі, де «приблизно один мільярд людей зараз мігрує, і близько чверті з них змінюють країну» зауважує, що «здатність вчитися на своєму досвіді»... «призводять до кращих результатів» і в нових обставинах [3]. Екстраполяція попереднього досвіду на швидкі зміни однозначно покращує шанси людини адаптуватися до них. Але, на наш погляд, кращім адаптивним інструментом саме для українців сьогодні є мікс знань, навичок і здібностей попередньо

накопичених близькими людьми та їх попереднього досвіду й не лише свого особистого. Наше припущення ґрунтується на традиційних цінностях українців таких як: сім'я / рід, любов / кохання, побратим / посестра (а не «сослуживець» / товариш по службі) тощо.

На даному етапі дослідження виникла необхідність з'ясувати які адаптивні ресурси використовує сучасна українська молодь в умовах активної воєнної ситуації. Так, нами було проведено пілотне опитування 74 здобувачів освіти 2 курсу Українського державного університету імені М.П. Драгоманова спеціальностей дошкільної освіти та молодшої шкільної, що дорівнює 100% опитаних. Ми прагнули з'ясувати, які ресурси для адаптації їм допомагають більше за інші: близькі люди – 49%, зміна місця проживання – 4%, попередні знання від предків та з книг про виживання в подібних ситуаціях – 2%, власний досвід виживання в екстремальних умовах / ситуаціях – 9%, досі не можуть адаптуватися 36%. Натомість, з опитаних ніхто (0%) не звертався до професійних психологів чи психотерапевтів. Це може свідчити як про відсутність в українців культури звернення у складних психоемоційних станах до психологів, так і про підтвердження історично сформованої психоемоційної гнучкості; як про спробу пошуку власних ресурсів адаптації до війни, так і про гальмування усвідомлення реальної небезпеки. На наш погляд, показовим виявилось те, що ніхто (0%) не відмітив як адаптивний ресурс зміну навчального закладу. Це може свідчити про відсутність в навчальному закладі дієвих алгоритмів соціалізації здобувачів освіти, відпрацьованих механізмів адаптації студентів як до навчального процесу, так і до українських реалій.

Дане дослідження дозволило глибше зрозуміти складність швидкозмінюваного світу, визначити деякі адаптивні ресурси як сучасної української молоді, так і необхідні саме для такого динамічного світу. Подальшого дослідження потребує питання гендерних адаптивних ресурсів.

Література:

1. Tolman, E. C., Brunswik, E. The organism and the causal texture of the environment. *Psychological Review*. 1935. Vol. 42, No. 1, pp. 43–77. DOI: 10.1037/h0062156. ISSN 0033-295X.
2. Goleman, D. *Emotional Intelligence: Why It Matters More Than IQ*. London : Bloomsbury Publishing PLC, 1995. 368 p.
3. Kiesler, E.; Cohen, J. E. *Mathematics for the coming millennia*. New York : Rockefeller University, 2019.